

A6185.

Linnæus prunif.

Surnu pruut.

Ilus ja hale jutustus Rootsimaal.

Geesti rahwalle jutustanud

J. M. Sommer.

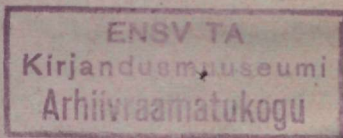
J. Kuitman.

Rakweres, 1882.

Trükkitud G. Ruhs'i kirjade ja kuluga.

Zensuri poolest lubatud. Tallinas, 31. Januaril 1882.

20 karts

39323

1882

8 Kop

No. 4. 81

J. Meiermann

I. Taniaja

Seal, kus Daalelfi jõe selged, hõbe helendusel helkijad wee wood mühades Dalekaria mägifest maast wälja woolawad, seisab Waluni linnakene oma rikka wasekaewandustega ja waele elanikudega, kes juba aasta sadantel punast metalli maa sügamustest ja wase kaewandustest on wälja toonud, kuhu kuldased päikese kiired iialgi ei wõi sisse tungida ja ükshinda kaewanduse lambikene nagu haua walgus tumedalt wilgub.

See oli ühel kenal kewadisel Lehekuu hommikul aastal 1777, kui mäemehed endile nahksed põlled ette paniwad ja oma alwadest wiletsatest majakestest wälja tuliwad, kus nad öösel oliwad puhunud — nemad, need waesed, wõisiwad ülesärfkamise järele aga nii kaua armast päikese walgust näha ja selle üle rõemustada, kunni nad kaewanduse maja juure jõudsiwad, kus maalused warandused ülewal hoitud, sellest sogast ja sopast sulatatud ja selgitatud saiwad, mis maa all puhta metalli külge oli jäänud; sealt pidiwad nad jälle alla minema pimedasse, tumedasse fala hirmutustest täidetud hauda.

Harjunud kombe teeb inimest iga elu waewa wasta nüriks — ja nenda ei paistnud ka nendest

meestest, kes niisuguse kurva ja hädaohtliku tööga oma pead pidivad toitma, mingisugust nukrat nuri-
jemise märki wälja, et nad oma elu saatuse üle oleksivad rahutumad olnud. Tõsine rahu paistis nende tugewa kehadega meeste kahwatanud nägudest wälja, mis mehelikust tublidusest tunnistust andis ja kindla meele olekut wälja näitas, et nad harjunud on hädaohtusi wõidurikkalt ärawõitma, mida wõitlus loodud kehade wastu pakkub, nii pea kui inimene mitte otsekohesest mängu nendega ei alusta, ja neid paelustada püüab.

Üks noormees, kes niisamuti nagu teisedki inetumat mäemehe ülifonda kandis, ei näidanud mitte nenda kiiret tegema, et päewa tööle jõuaks, waid kõneles weel ühe tee ääres seiswa majakese ees nägusa noore neiuga, kes lahtisel ukse läwel seisis; Nooremehe seltsimehed sammusiwad sõbraliku terwitamisega ilusast paarist mööda ja ei pannud sugugi mitte imeks, et Arvor Djung tänasel hommikul enne pulma päewa mõne minuti kauemine oma kihlatud pruudiga Ingrid Stjerno'ga lobises, kui see muidu hoolsa ja usina noore mäemehe wiis oli, kui ta hommikul tööle läks.

„Mina nägin täna ööse imeliku und,“ ütles Ingrid peigmehele: „Mina nägin kind tulise udu sees ja kannatastin ütlemata suurt waewa. Siis walitses meie wahel terve igawese aja pitkune sügaw paks pimedus. Wiimaks läks aga ometegi kõik jälle selgeks, ja meie mõlemad nägime endid jällegi, aga

meie ei olnud mitte enam niisugused, kui meie enne oleme olnud."

"Mina nägin aga üsna teistest kallimatest asjadest unes, vastas Arvor naeratades. "Mina nägin finust unes, Ingrid, ja meie pulma pidust. Kui ma üles ärkasin, siis mõtlesin mina: homme saab see unenägu tõeks minema. — Oh, — kui see kõik tõelikus olus nii kallil ja kaunil kujul peaks täide minema, kuidas see unenäus mulle ette kujutati, siis saan ma peagi kõige õnnelikum mäemees Balunis olema!"

"Mina sooviksin, et sina täna mitte sinna sügavusse ei sõidaks, Arvor! Nagu ennemuinastes mäemeeeste jutudes ja lauludes seisab, walitsewad seal all salalised wäed kes inimest wihkawad, et ta nende käest punast metalli riisub ja nõiuvad nõnda teda, et ta alla peab jääma, tagasi tuleku teed enam ei leia ega iialgi enam Sumala päikest ei näe."

"Nenda luuletakse wanas regewärsfides, Ingrid, mis mittu sada aastat wanad on ja aegade lennul laulu lõngaks loodi, kui weel härjapõlmlasi määwainusi usti. Selleaegsed inimesed ei mõistnud mitte nenda heaste mäetööd teha, kui nüüd, ja sagedaste tulwad õnnetumad juhtumised ette, „mis siis mitte inimliku rumaluse, waid ilmasüüta „maaaluste“ süüks pandi. Ei, nüüd ollakse targem kui sellajal ja teatakse hädaohtlikude eest kõrwale pörfada eht neid ärawõita. Wiiskümmend aastat teed ja weel

enam ei ole mingisugust äpardust, kalda fisse kukkumist ega wee läbijooksmist Walunis ette tulnud."

"See on küll õige, Arwor! Aga fiiski, lähäd minu süda raskeks, kui ma wiimse unenäu peale mõtlen: Ma tean küll, et sa tulewikus ikka sedasama tööd pead tegema — wõiksid sa aga täna sellest waba olla, siis saaksin mina ka rahul olema! Kõik minu keha wäriseb, kui mina selle peale mõtlen, et kuri wägi seal sügawuses meile seda õnne mitte ei soowi, mille peale meie mõlemad mõtleme ja loodame, et armas Sumal ka seda õnne meile on määranud."

Arwor naeratas pruudi kartuse üle, mis temale awaldas, kui suur neiu armastus tema wastu oli. Ta lubas pruudile waigistusjeks, täna oma töö juures iseäranis hoolega ette waadata, ja surus südamelikumusu Sumalaga jätmiseks neiu roosa huulede peale. Üks wanem mäemees oli praegu maantee peal nähtawalle tulnud ja waatis noorte inimeste kallistamist naeratades pealt.

"Di, Arwor," hüüdis ta, "sina lähäd nenda allasõidule, minu hea pois! Head hommikut, ilusam neiu Ingrid!

"Head hommikut, Olew Björn! hüüdis Ingrid." Wõtte minu Arwor kaasa wana Olew, aga tooge ta tõeste täna õhtu mulle jälle tagasi, seda palun mina Leid teha.

"Noh, selle peale wõid sa julge olla, Ingrid!" wastas ladus wanafene naeratades. "Mina ütlen sulle, et ma homme sinu pulmas nenda labajalga

maha tahan taguda, et mängumeeeste sõrmed peavad alwatud olema! Meie tahame alles lõbusaid päivi elama hakata, Ingrid, ja homme peab wana ning noor nii rõõmus ja lustiline olema, mis iialgi enne Walunis pole nähtud."

"Annaks Sumal! õhkas neiu õrnal tundmusel, kuna ta mõlemaid edasifammujaid järele waatas, ja käsi palwele risti pannes, ütles ta tafafelt palwetades: „Helde Sumal, kes ja ülewel taewas walitses ja alla maa sügamustesse wõid waadata, kaitse ja warja minu armast Arwori täna ia igapäew. Amen!"

II.

Wase kaewandus, kelle sees Arwor ja wana Björn ühes koos tööd tegiwad, oli üks neist wane-
matest ja kasutoojamatest kaewandustest seal paigas. Mittu sada jalga sügamutasa oli läbi mulla riigi kaewatud, mitmed urkad, õenesteed ja kangialused olid läbi kraniti ja kõwa raudkiwi kihtide läbi raiutud, kust millijoni puudade kaupa puhastamata wasse oli päewa walgele toodud, hoiuhoonetes ülewel hoiti ja sulatuse ahjudes seletati. Päratu pump, mida kole suur rattas ümber ajas, winnas fisse tungiwat wääwli wett mäe seest wälja. Teine wändaga rattas, sai wase wälja winnamiseks ja mäemeeeste ülesse ja alla sõidutamiseks pruugitud; Arwor Ljung ja Olew

Björn astusiwad kasti sisse ja lastsiwad endid allawinnata kaewanduse sügawusesse, mida mõningad laternad walgustasiwad. Ühest laternist süütasiwad nad omad lambid põlema ja sammusiwad siis läbi mitme urka ja kaewanduse korka oma määratud koha peale, mis mäetöö kõige sügawamal põhjusel seisis, kus juba mõne aja eest tuue poisiline jäuskond selle kallal tööd tegi, et uusi kaewanduse kohta hulgana kiwi kihidest läbi lõhkus. Kammestaw, wingune õhk täitis alumisi ruumisi urgaste lõpul, kus kaewanduse küünlad, paksu paha õhu pärast tume punasel wirwendusel walgendasiwad, mis pimeduses nagu hiilgawad Jaani usfitejed kiirgasiwad ja waewalt widewikku sarnalist walgust andsiwad.

Arwor ja wana Björn, kes ülewal nimetud kiwi lõhkujaid juhtis, leidsiwad oma seltsimehi juba töö kallalt.

Kustaw Waasa kollase habeme juures hüüdis wana mäemees: „Mina tunnen, et siin täna weel enam wääwli õhku on kui eila!“

„See on küll õige, Olew,“ nimetas üks neist meestest; „ka wesi mis põhjast wälja woolab, on täna wääwlihem, mis mina muidu siin kaewanduses mitte ei ole leidnud. Aga sellest ei ole ühtegi! Kui meie aga esiteks lõhkumiseaga wõime alustada, siis saab püsirohku auru läbi õhk õige peagi puhastatud.“

Urgastee ots, oli kangutasa kaunis sügawal, mis tugewate tamme tüwide nõjal seisis. Ümber-

ringi olivad nad juba nii palju kivi ja wasekihtide järkusi lahti raiunud ja läbi lõhkunud, et wiimaks sellega seijatama pidivad jääma, kui kalda fíffelange-
míst takistada tahtsivad. Et aga seda rikkaliku wase warandust wälja saaks, olivad mäetöö ülemad uusi urkaid läbi lasknud raiuda, mille kallal nimetud mehed töös olivad.

Arwor wöttis tööriistad kätte ja ronis läbi fitja augu alla koopasse, wis weel kangialusest ruumist madalamal seisis, ja kus tema lõhkumise apparat ülesse oli pantud. Ta hakkas kohe ufinaste tööle, nagu teisedki oma kohtade peal, ja tükk aega ei olnud muud midagi kuulda, kui uherdi frigísemist kivi sees ja kaugemalt wee kohísemist, mis puust rennísid mööda ühte nõgusse kofku woolas, kust teda siis jälle pumba toru läbi wälja pumbati.

Kui noormees enam kui tunni nenda tulíselt oli tööd teinud, nenda et temal paßsus uimastawas wääwli wingu winalises õhus higi ojana otsaesíselt maha tilkus, tahtis ta pisut kássi puhata, ja kui ta nüüd nenda seal istub, kuulab ta enese jalgade kohal maa sees tumedat kuristamist. Ta paneb kohe kaewanduse lambi maha ja lasseb ennast sinna kõrwa pitkali, et paremini neid maa sísemisest síjust wälja tungiwaid salalikka healesi wõiks kuulata. Ta kuulis nüüd selgeste kuristamist, ja ka salalikka tule leegi lõgísemist, ja suure imetsemisega nági ta ühtlase, et tema kaewanduse kúünla weikse tule ümber auru-
kuul ümarkusel kújul kumendas; aurukuul oli inimese

pea suurune ja killertas kõige kenamalt hiilgavas fini-rohelikka wärwilises wirwenduses, mis ta enne üalgi polnud näinud: Nimetud ajal tundis ta aga walusat priksumist küündes. Uni ja uinastaw tundmine täitis teda, ja tema liikmetesse tikkus tina sarnane raskus ja tarretaw alwatus: Täis ehmatust tuli temale äkitselt meele, et ta surmawaid auruksisse neelas. Ta nägi küünla wirwendawal walgusel, kuidas peenikene wingu sarnane walge auur kiwi-pragude wahelt wälja tungis ja ainult küünla kõrgutaja seal ümber lehwis, ilma et kõrgemalle oleks kerkinud: Ta katsus üles hüpata, et surmawast wingu-piirist wälja saaks ja koopa suust puhtamasse õhusse peaseks, aga see ei olnud temale mitte enam wõimalik.

Ta püüdis hüüda, aga keel ei täitnud mitte enam tema tahtmist. Tema filmad kiirgasiwad klaasina ja nägu jäi tina karwaliseks.

„Ingrid, kallid Ingrid!“ ägises tema. Siis jäi kõik mustaks tema filmade ümber, tema küünarnukad, selle nõjale ta ennast oli tuetanud, jäiwad nõrgaks ja langesiwad kokku — rammutumalt kukkus tema keha tema pea tagasi surmawasse winguringisse.

„Olew Björn, ae! hüüdis üks mäemees weerand tunni hiljemini teisel pool kaewanduse korkas.

„Mis seal on, Harald?“ küsis wanake tähelepanewlikult.

„Waadake ommetegi korra seda auru, mis sealt loopast wälja tuleb, kus Arwor Ujung tööt teeb!“

Wana mämees hüpas kohe töö kallalt ära ja waatas sinna.

Peenikene õlgum walge auur tungis koopa suust wälja ja laiendas ennast ilma et ta küünra kõrguselt kõrgemale oleks kerkinud, kangi alusel edasi. Kus wäawli wing iga minutiga kaswas, nenda et ka teistel meestel õhu sisse hingamine raskeks jäi, ehk küll nende hingamise organid*) selle õhuga harjunud olivad.

Olew Björn kahwatas furnu karmaliseks, kui ta seda nägi, ja krambi sarnane wäristus käis kõigest tema liikmetest läbi.

„Püha Jumal!“ kisendas tema täis ehmatust, „Armor Ujung on surunud, surmaw auur on teda läkastanud! — Peastke endid!“ hüüdis ta selle järele tuliselt teiste wastu.

Need on arseenika aurud, mis maa seest wälja woolawad ja terwet mäetööd kihwtitama saawad, pitkamine oga kindlaste, nenda et siin mitte enam tööd ei wõi teha! Ära, ära mehed! Tätke tööriistad seie, peastke endid!“

Neli ehmatanud mämeest rutustasiwad usinaste äraminekulle. Kui nad aga nägiwad, et nende peamees ise sellega mitte kiiret ei teinud, ootasiwad ka nemad weel.

„Oh Armor, Armor!“ ümises wana Björn kurwalt ennese ette. „Nii noorelt pidid sina surema!“

*) Orgaan on eluline abiriist kõige meelte ja tundmistele liigutuses.

Kuidas saab sinu Ingrid nutma, kui ma sind surmuna raami peal kannan! Sest wälja tahan mina sind tuua. Ma olen seda Ingrid'i wastu lubanud! ja Kustaw Waasa kollase habeme juures, Olew Björn peab alati oma sõna.

Kuna ta nenda kõneles, oli ta kaela rättilu wee kruusi sisse kastnud ja sidus seda suu ette.

„Mis teie tahate teha, Björn?“ küsis mäemees Harald murelikult. „Arwor Ujung saab juba ammugi kihwtifest aurust läkastanud olema. Arge pange sellepärast oma elu mitte kasuta mängu peale!“

„Seda ma tean küll, et surmaw wing teda juba suretanud,“ wastas wanakene lühidelt. „Mina tahan tema surmukeha tema pruudi Stjerna kätte tuua. Tehke, et teie ära saate! Peastke endid!“

Nenda üteldes läks ta koopa suu poole ja hakkas sisse ronima.

Teised neli mäemeeest tormasiwad wanale mehele järele, wankusiwad aga kobe koopa suu ees, kust teine praegu oli sisse läinud, tagasi. Nende hingamise organid mis mitte märja rättilutega polnud warjatud, ei kannatanud surmawat õhku kuigi kaua wälja, ja kui nad nüüd alles hirmuga selle suretawa õhu mõjumise wäge tunda oliwad saanud, ei julgenud nad mitte enam oma peamehe eesmärgi järele teha. Nemad tormasiwad segaselt ja hirmust kahwatanud sealt ära ja lautasiwad ligemates kangialustes seda salaliku ja aruldast looduse sündmust jutustades laiali, mis ka wanu mäemehe hirmu ja ahastusega

täitis. Peagi kõlas iga kaewanduse murgast häda-
kisa: „Peastke endid! peastke endid! surmaw lehk
tuleb!“

Wana tubli Olew keda märg räättik wähejel
mõedul kihwtise õhu eest kaitstes, tungis august läbi
ja astus alla koopasse, mis walge, läbipaistwa win-
guga täieste täidetud oli. Arwori kaewanduse küü-
nal seisis põledes põrmandu peal, mis nagu wilkum
tähekene läbi helesinise muna sarnatse pilwetombu
pilkus. Küündla kõrwas seisis pitkali wälja firutud
õnnetu Arwor ise, keda armuta surmawikkat nii ja-
laja usinaste, nii armuta halastamatalt elu õitsewas
nooruses oli maha niitnud. Olew Björn sammus
ehk waarus palju enam — sest ta temas hakkas
surmaw wing salaliku wäega mõjuma — surmu keha
poole ja lastis ennaft tema kõrwa maha, et tema
ümbert tugewa kättega kinni hakkas. . . .

„Ei wõi mina sind mitte elusana wiia, siis
wiin mina sind surmuna su pruudi kätte!
Kustaw Waasa kollase habeme juures, mina tahan. . . .“

Aga kui tema neid sõnu iseenele ette pobilis,
tuffus, huulede liigutuse läbi, märg räättik tema suu
ümbert ära, mida ta ehmatuse pärast nii sandiste
oli kinni sõlminud. Enne kui ta seda üles jõuudis
wõtta oli ta õnnetumat õhku õhkanud, ja sellest oli
küll. . . Tema silmad hakkasiwad klaasina kiirgama,
tema päewatand nägu jäi tina karwaliseks . . . ühe õhka-
misega, ühe surma korisemisega langes ta, oma wainu
wälja hingates, Arwori surmukeha kõrwa maha. . . .

Ja kaewanduse küünal — nüüd surmiküünal — põles liikumatal leegil rahuliselt edasi, ja suur, ilusaste hiilgam sinajalt sätendaja aurukuul, mis tule ümber õljus, läks ikkka suuremaks ja ikkka suuremaks. . . .

III.

Suure kiirusega jõuudis sõnum sellest hirmsast juhtumisest Waluni linna, mis kõiki inimesi hirmu ja ahastusega täitis. Kardetawa kaewanduse töömeeste sugulased ruttasiwad kohe sinna, et igauks ise näha mõiks, kuidas mehe, isa ehk wenna käsi pidi käima.

Ingrid'i wanematte majasse oli see õnnetuse õhin ka kuulnud, ja kui Arvor Ujungi pruut seda hirmust teadust oli kuulnud, sattus ta niisuguse olekusse, mis meeleärabeitmist peaaegu sünnitas. Mõnda oli ta siis tõeste, seda enne unes ette näinud! Tuuline udu, kelle sees ta armusest unes oli näinud, õljus nüüd ilmfi tõeste tema ümber! Aga ta oli ka jälle ühendusest unes näinud! — Seda ei mõinud enam keegi kinni pidada! Walu pärast poolmeelatu aga süiski ühest imelikust lootuse kiirest kihutatud, mis tema unenäu udule uut ukku andis, ja seda ainust sõna „jälle ühendus“, kuldse kirjaga südamesse kirjutas, tormas ta tuast wälja mägestikku, kuna kurwastud wanemad kiireste temale järele ruttasiwad.

Mäeülem oli wäljas kõiki mäemehi nime järele hüüdnud, ainult kaks meest ei wastanud mitte: wana Olew Björn ja noor Arwor Ljung. Need mõlemad olivad õnnetumat surma saanud, selle üle olivad mäeülem ja kõik teaduse tundjad pärastise kihwtise auru läbi katsumise järele ühes mõttes. See kohutaw aaur laiendas pitkamine aga alalhoidlikult igas kaewanduse urkas ja koopas laiali, selle seest, nii palju kui weel võimalik oli, kõik tööriistad tulise ruttuga peastetud saiwad. Üks ülem mäeammetnik tuli ka sinna ja andis käsku, et kaewandus finni maetud ja kaewanduse kaldad pidiwad sisse kufutata-
tud saama.

Just, kui selle tööga peale hakati, jõuudis Ingrid sinna.

„Kus Arwor on?“ küündas neiu nuttes. „Oh, kus on Arwor? Laske mind tema juure“

„See on Ingrid Stjerna“, fofistas mäeülem kõrgema ammetniku wastu, õnnetuma Arwor Ljungi kihlatud pruut.“

„Waene tüdruk!“ ütles ammetnik kaaskannatawalt. „Sinu peigmehe põrm puhkas all sügawuses wiimist und ja tema suremata hing on juba Sumala juures!“

„Kus on tema surnukeha?“ küsis Ingrid lõõtsudes kahiseja healega. „Miks pärast ei tuakse tema surnukeha sealt mitte wälja, et ta firiku ajale õnnistatud maale võiks maha maetud saada?“

„See ei ole mitte võimalik, kallid laps“, se-

letas mäeilem: „Suretamad aarud täidavad kõiki kaewanduse urkaid ja kangi alusi. Igaüks, kes sinna sisse julgeb minna, lähäb julgeste surmale wastu. Wana tubli Olew Björn on jo ka sinu peigmehe surrukeha sealt koledest koopast wälja tahtnud tuua, mis juures aga surmaw lehk ka sedagi waprast meest on lämmatauid. Sumal trööstigu sind, ja waene laps!“

„Olew Björn?“ küsis Ingrid, nagu nõdra meele unest üles ärkades. „Ja, ja! see on õige! Tema lubas Arwori mulle tagasi tuua — ta on seda ütelnud. Oh, wana Olew on tark mees, tema on wissiste minu kalli peigmehe peastnud ja nüüd elawad nemad mõlemad weel.“

„Ei enam, waene laps!“

„Ja, ja! Unenägu on mulle seda ette ütelnud! Üks hirmus unenägu tulise uduga, õögawa õhuga ja pitka pillkase pimedusega! Wiimaks läks aga kõik jälle selgeks ja walgeks! Oh õnnelik, õnnis jälle ühendus!“

„Ingrid! armetu Ingrid!“ —

„Oh head mehed, kas teie ei taha mitte alla minna, ja minu kallist armukest mulle kätte tuua? Oh, head mehed, mina palun teid! ma palun teid! Kas teie ei taha mitte? Kardate teie ka tulist udu? Laisad mehed olete teie, laisad, laisad! Mina tahan ije alla minna — laske mind! laske mind! Arwor, armas Arwor!“

„Õnnetu neiu on nõdra meeleliseksi jäänud!“ ütles mäeülem kohkunud. „Pidage teda tagasi!“

Ta hüppas ise ette ja võttis Ingrid'i läest kinni, just sell filmapiigul, kui tüdrukul mõtte oli üle kaitse aja alla toledasse kuristiku kuffutada.

„Laske mind, isand!“ ütles neiu lapselikult paludes. „Mina tahan, mina pean jo oma kallid südame armukesed Arwori juure saama, mina ei kardada mitte tulist udu!“

Mäeülem ei lasknud teda mitte lahti, waid pidas teda hirmuga kinni ja hüüdis inimesi abiks.

„Laske mind, isand!“ kisendas ta nüüd mettsikult ja hirmsas vihas meestega wõideldes, mina tahan, mina pean, Arwor! armas Arwor.“

Selle ahastawa nähtawuse ja südant lõhestawa kisa juures jooksiwad karedate mäemeeste filmist piisarad jõena üle põskede. Nemad pidasiwad õnnetumat kinni, kõnelesiwad temaga ja trööstisiwad teda, aga kõik nende kaaskannataw waewa nägemine oli asjata! Neiu nuttis, palus, kisendas, ta tahtis koguniste kaewanduse kaldast alla kuffutada, et armisa Arworiga wõiks ühentatud saada. Wiimaks wäsis tema jõuud ometegi ära ja ta langes minestusesse. Tema wanemad, kes tema järele mitte nii kiireste ei wõinud käia, jõudsiwad praegu sinna, ja ema kätte all tuli ta jälle mõistufelle. Tema rammui oli täitsa murtud; ta ei rääkinud enam sõnakesiti sellest, et ta ennast kaewandusesse kuffutada tahaks; aga ta waim jäi siiski segaseks. Õnnetu neiu jäi

nõbrameelelises, ta rääkis segasid kõnesi ja tema kolmas sõna oli ikka kõige õrnemal armastuse healel välja rääkitud peigmehe nimi.

Määmehed matsivad kõik kaevanduse augud finni, et surmava wingu välja hingawaid kohte lämmatada mõiksid. Kuna nemad sellega veel töös olivad, tuli Waluni õpetaja kiriku koori lauljatega sinna, et sealsamas mäe peal nende mõlemate oma kohuse täitmise juures surnud koguduse kaasliikmetele matusse kõnet peaks. Õpetaja pidas südant liigutama kõne, mis kõiki sinna kogunud naisi ja neiuksi nutma ja nuuskuma pani, siis laulsiwad koorilauljad ühe waga, selleks sündsa laulu, ja kõik Looja waba loodusesse kottukogunud kogudus laulis palwetades taaja.

Uga kui õhtu jõudis ja sätendajad tähed täpiliselt taewa lautuses hiilgasiwad, siis effis veel üks kogu mahajäetud mäe peal ümber ja kaks teist istusiwad kurbastusest koormatud maapinnal ja walwasiwad kartes effija tallitust; nad nutsiwad tafselt, kui nägimad, kuidas õo rändaja ennast wabest wastu maad wiskas, juuksid peast kiskus ja ahastades „Arwori“ nime õhtase õhusse hüüdis.

Õpetaja oli kojummines Ingrid'iga kõneleminud ja teda trööstida püüdnud. See ei läinud aga ka mitte korda, waid oli teda veel enam erksamaks teinud. Sest Jumal ei olnud jo mitte tema palwet kuulnud, mis ta Jumalagajätmise juures nii südant-

likult oli teinud — nenda ei võinud ka õpetaja temale Sumala käest mingit troosti tuua.

Alles peale keskööd läks wanematel forda õnnetumat last Waluni tagasi wiia. Seegi sündis peaaegu wägimaldselt, sest Ingrid ei tahtnud mingi wiisil armsa Urwori haua juurest lahkuda.

IV.

Selle hirmu päewast saadit nähti ilusat Ingrid'i igapäew mahajäenud kaewanduse künkale rändama, kus ta harjunud wiisi järele maha istus, nuttis ja haleda healega aruldas ja haledat luuledust iseenele tundmuste sunnil sumistas.

Selles luuletuses sai ühest hirmsast nimenäust kõneldud, tule udust, pikkast piltasest pimedusest ja kõige wiimaks õnnelikust ühendusest. Seda laulis ta alati ühte wiisi iseeneses, ja kui ta seda sai pajatanud, siis waatas ta järelmõtlemal filmil maapinnale, kes temale ta armast furnut mitte tagasi ei tahtnud anda.

Nenda astusiwad aastad aegade käigul edasi. Ingrid'i wanemad suriwad, ja ta elas siis üksinda weikses majas Waluni linnakeses, kus teda nõdra-meeliseks peeti. Nüüd pidi ta ise oma elutarwituse eest muretsema, ja nenda hakkas ta usinaks kedrajaks, kellel iialgi tööst puudu ei olnud, sest et linna rahwas kõige sügawamat kaaskannatust tema vastu üles näit-

siwad ja waest õnnetumat igati pidi awitasiwad. Ta fedras wäga ufinaste, ja tegi seda jälle kõik tüdimatast ööse ära, mis ta päewa ajal mahajäetud kaewanduse mäel ümber rändades ära wiitis.

Nenda fedras, rändas ja laulis õnnetu nõdra-meeleline neiu palju, palju aastaid järgi mööda. Tema filmawalgus läks segaseks, tema fena näu peale kogusiwad kortsu woldid, tema liikmed jäiwad j õuetumaks ja kiburaks, sest sagedane ümberhulkumine karedas sügises õhus ja talwe külmas ei teinud tema terwiselle mitte head. Wiimaks mõis waene õnnetu inimene weel nädalas korra kahe kargu abil kaewanduse kaldale kõmpida, kuhu ta nagu ennegi maha istus ja oma haledat luuletust laulma hakkas. Oli näha, nagu ei mõiks õnnetu mitte surra, nagu seegi oleks, halastamatta tema wastu olnud!

Mitme aasta pärast oli Baluni linna ülem mäewalitsus kihwtise auru pärast maha jäetud wase-kaewandust läbi lasknud katjuda, milleks uued katse kohad kaewatud saiwad. Esimesel korral pidi see töö kobe pooleli jääma, sest et juba saja jala sügawusel kihwtise auru jälgi leida oli. Kümme aastat hiljemine tungiti sajamiiekümnne jala sügawusele, ja niisama pitka wäheaja järele mõidi juba kaugemalle tulla, koguni mõne wana kaewanduse urkasse. Sügawamates kaewanduse piirides õljusiwad aga surmawad õhud oma foodu ikka edasi, ja nenda sai ka see kord, et õnnetuse eest mõiks hoida, katsetee jällegi finni maetud. Mäeametnikud pidiwad aga ehtotsa

Jellegagi rahul olema, et omast tööst äranägiwad, et fihwtine wing aegamööda ifka sügawamalle maa fisse tungib.

Lehekuul 1837 sai see katse jälle uueste ette-
wõetud. Kaewati, ilma et jälgegi wingust oleks
leida olnud, uus katseaul fisse, ja saadi sedawiifi
ülematesse wana kaewanduse kohtadesse, kust jälle
ühenduskohtade läbi sügawamatesse urgastesse mindi,
mis nüüd täiesti wingust wabad oliwad. Noor
mäeammetnik, kes mõninga wana mäemehe abil ette-
waatlikult tähele pannes seda julget katse käiku ette
wõttis, sammus oma kaassaatjatega kahjuta kunni
kõige sügawama kaewanduse kohani, kelle sees mõned
wanamoodulised tööriistad seisiwad, mis nüüd mitte
enam pruugitawad ei olnud.

„Siin on see olnud!“ hüüdis üks wana mäe-
mees äkkitselt.

„Mis?“ küsis noor ametnik osawõttes.

„Siin on see koht, kus kuuekümmne aasta eest
sellisamal kuul õnnetus esmalt peale hakkas,“ seletas
wana mäemees. „Minu isa, Harald Guldbbrand,
kes juba neljakümne aasta eest suri, on siinsama
kohas tööd teinud. Ta on seda hirmsat lugu mulle
sagedaste jutustanud. Üks noor mäemees, wana
nõdrameelelise Ingridi peigmees, kes sell ajal noor
ja nägus neiu oli, see tegi ühes koopas tööd mis
weel sügawamal seisis, kui selle koha põhi. Sellest
koopast tungis surmaw aur kõige esmalt wälja ja
lämmatas noore mehe ära, enne kui ta wälja peasis.

Üks wana mäemees, selle jauskonna ülem, tahtis teda peasta ehk ka tema furnukeha wälja tuua. Ta ronis julgelt kihwtiga täidetud koopasse, enne kui minu isa ja teised teda keelata wõiswad, ja suri niisama sugust õnnetumat surma. See auf seal, mäehärra, on tõeste selle salaja koopa sissimineku koht."

"Soo, siis tahame seda ka korra läbi waadata," ütles noor õpetatud mees. "Kas tahab keegi ees sisse ronida? Teil ei ole tarwis mitte karta! Niisama wähe kui siin ei ole ka seal mitte kihwtist õhku leida!"

"See ei ole mitte sellepärast, mäehärra," wastas mäemees tõsiselt, kes oma seltsimeestega selle ettepaneku üle pisut oli kohkunud. "Seal sees lamawad tõeste nende kabe õnnetuma mehe süestanud kondid, kes oma kohuse täitmise juures haledat surma on leidnud, ja seal peab üks waene mäemees küll ennast pisut koguma, enne kui ta niijuguse haura sisse ronib. — Küüd oleme ülepea küll selleks walmis ja mina tahan Jumala nimel ees sisse ronida, kui see Teie meelest õige on."

Ta langes põlvwede peale maha ja kaewanduse küünalt käes hoides ronis ta ettemaatlikult läbi augu. Teised läksiwad temale järele. Nad kuulsiwad, kuidas wanamees, kuna ta oma eesmärgile oli jõudnud, üht hirmu ja imestuse kisa tõstis. Silmapilk hiljemine oliwad nemad tema juures ja seisiwad ka ehmatuse ja imestuse pärast nagu tarretand selle aruldase leiduse juures, mis nende filmade ees näha oli.

Seal lamasiwad mõlematte kuuekümmne aasta eest furnud õnnetumate furnutehad nii fenaste ja mädanematta, nagu oleksid mõlemad õnnetuse seltsimehed alles ühe minuti eest waimu wälja hinganud. Nende õnnetuse põhjus oli ta nende furnutehade hästi hoidmise põhjus; üks aruldane looduse wäe sündmus seisis nende ees, üks kõige imelikumatest looduse salatustest, mis õhu jägude ja metalli kehade ühendusel, lahutus kunsti teaduse (Chemika) põhjusel sünnib. Surma mõitluse näu muutused oliwad furnute nägude pealt kadunud. Lahtiste silmadega ja loomuliku näumoega seisiwad need kuuekümmne aasta wanused furnutehad seal furnult ja külmal, kelle kehade külles mitte mädanemise märkigi ei olnud leida.

Pihlbased mäemehed oliwad jeda nähes sügawaste liigutud, kuna noor õpetatud mees jeda asja külmawereliselt waatas, ehk see küll temalegi wäga tähelepanemise wäärt oli, et ta nüüd üht aruldast asja oli leidnud, mida ta Stochholmi linna kuningliku akadeemia õpetud meeste seltsile uurimiseks wõis ette panna.

Ta seadis nüüd furnutehade wäljakandmist korrale, mis kaewanduse kangi alustest pidiwad läbi kannetud jaama, kuni nad päewa walguisele saiwad toodud, kus neid esiteks lagedalle murule maha pandi. Rõrgel seiswa Lehekuu päikese kuldsest hiilgawad kiired kaunistasiwad furnute nägusid ja andsiwad neile taewaliku rahu ja äraseletud oleku wälja waadet.

Nagu kewadine kulumine kuuval nõmmel laien-
das tähtis teadus nimetud meeste furnukehade leid-
misest Waluni linnas laiali, ja noor ning wana
woolasiwad wälja seda imeasja waatama. Suur
inimeste falk kogus peagi sinna platsile. Wanad
inimesed jutustasiwad uudishimuliku noore soole
Arwori ja Ingridi haledat õnnetuse lugu. Noored
neiud nutsiwad ja nuutsusiwad, wanad naised pani-
wad käed palawalle palwele risti.

Äktselt tõusis inimeste seas liikumine, mis
nagu elektri wäe külge puudutamise kõigest läbi
tungis. „Tehke ruumi! Tehke ruumi!“ sai hüütud.
„Wana Ingrid tuleb! Wana Ingrid tuleb!“

Inimeste hulk taganes kabele poole tagasi,
mille läbi tänawa sarnane tee sai tehtud, kust wana
nõdrameeleline Ingrid kabe kargu nõjal meeletuma
ruttugu läbi tormas, nii et wanakese lahtised hallid
juuksed tasase tuule tuhinal lehwisiwad, kuni ta
furnuraami juure jõudis, kelle peal Arwor oli,
üks nägus noormees, kes ta weel furnuna kuuekümne
aasta pärast ilus oli! Kammetu wanakene langes
armastud furnukeha peale, wõttis oma kuuwanud
kättega tema kaela ümbert sinni ja surus omad
huuled nii suure armastusega furnu suu wastu,
kuidas ta kuuekümne aasta eest kallist armusest elu-
sane ühel ilusal Tehekui hommikul oli musutanud,
kui nad teisel päewal pulme lootsiwad pidada.

„Arwor, Arwor! kähises tema, oled sina.
Tuled sa mind pulmale wiima? Nii kaua olen ma

find oodanud, mu kallis armuke! Wiimaks on find haud ometegi wälja annud ja unenägu — see unenägu tuleudust lähäb tõeks! Mina olen jo sinu Ingrid. Mina ei ole kellegi kobotäija, sull ei ole tarwis mitte kohtuda, kallis Arvor! See on jo kõik paljas unenägu! üks pitt, hirmus unenägu! Sest täna on jo pulmad — täna, täna! Oh õnnis jälleühendus!

Weel mõned arusaamata sõnad sügavamast südame põhjast ja siis polnud enam muud midagi kuulda. —

Sõna lausumata seisis ka inimeste hulk nii suurt truubi armastuse näitemängu nähes. Wiimaks astus üks wanalene walge juustega ja habemega mämees furnu raami juure ja puudutas tasaselt wana Ingridi kätt. See ei liigutanud enam mitte. Nüüd katsus wanamees teda ülestõsta. Kuivanud käewarred lasiwad lödwalt Arvori kaela ümbert lahti ja eluta langes kõhnetu inimese kogu kena kewadise muru peale maha, kesklet kenamaid kaunistesi ja õrnemaid lillekeisi.

Ingrid oli surnud. Nüüd wõis ta alles surra, sest ta unenägu oli ometegi täide läinud!

„Wõi siis see ongi seesama Ingrid, kellest nii hirmuist lugu räägitakse, ütles noor mäeülem. Nüüd on õnnetu ometegi wiimaks omaft piinast ja wiletjast elust peastetud!“

„Ja härra,“ wastas mämees tõsiselt, „see on see õnnetu Ingrid, kes siin surnud on. Nenda

Nenda olen mina wana mees selle hirmsa loo otsa pidanud nägema! Mina olin kahelksateistkümnne aastane noor pois ja lootsin Arwor Sjung'i pulma pidul kaasa tantsida, ja ilus Ingrid oli mulle ka juba ühe tantsu lubanud. Nüüd tuli aga kõik teisiti! Üks hirmus ehmatus pääw tuli, aga mitte pulma päew. Mina olin sell hirmupäewal teiste inimestega wanas kaewanduse hoones ja waatsin pealt, kuidas õnnetu Ingrid kaewandusesse tahtis kukutada, et oma armast Arwori surma õhust wälja tooks. Ta rääkis ja laulis pärast seda alati unenäust ja jälle ühendusest armsa armukesega. Nüüd on mägi oma ohwri wälja annud ja Arwor ning Ingrid on ometegi wiimaks ühendud. Mis sugune jälle nägemine saab see taewariigis olema?"

Wana mäemees wöttis peakatte maha ja palus Sja meie, nagu ta seda kirikus oli harjunud tegema. Terwe inimeste hulk tegi tema waga eesmärgi järele. See oli surnuohwer Arwori ja Ingrid'ile.

Kallis Gesti noor neiu ja peiu! Luba mulle weel paar sõna ja küsimist praegu pajatatud juttu kohta juure lisada, enne kui ma sulle käest ära panen. Kas on see südame tujukumine sulle tunnistanud, kui tõelik tõlise armastuse tundmuse wägi on. Ous sinu hinge elus juba awalikuks saanud, kui raskest elu muutust õnnetu armastus wõib tulla, kui sa kallile kaasale, kellele Sa korra igawest truudust wandusid, kergemeelsel kombel selga pöörad, ja teist armukest armastama hakkad, seda ja rikkama, kaunima

ja nägusama arvad olema?! Armas noormees! Kas
sinu südame tunnistus ei saaks sind mitte hukka
mõistma, kui sa iluduse õrnusest pimestatud tujul
kümnele piigale tõsist truudust tõutad; ja ometegi
ühegagi seda tõutust tõeks ei tee!! Kende seas võib
ka küll üks ainuski tõemeeleline neiu olla, kes sinu
tõutust usaldades, sind tõsise armastusega on ar-
mastama hakkanud. Tõuad sa seda siis ka ükskord
ära vastuta, kui noor neiu sinu kerguse pärast
eluaegseks õnnetumaks jääb! — Ja sina kallid
Gesti suguõde! Ära avaldelle mitte petikul teel
noort meest armastuse võrku, kui viimaks endale üht
teist kaasaaks sooviksid, kes aga sinu meele järele on.
sa võid oma lapseliku kergusega nooremehe õnne
kõigeks eluajaks rikkuda, kui sa järele mõtlemata
oma truuduse wannet murrad, keda sa kord abi-
kaasa armastusega armastada oled lubanud. Katsugu
ja sõelugu iga noor neiu oma südand tõsises läbi
kui ta ühele mehele abikaasaks soovib heita; kus
ta ka armastud mehe tõsine ja kohaline abikaasa
tahab ja võib olla!

G. Ruhs'i

Tuluga Rakweres on trükitud ja igas raamatu
poodis saada:

	Rop.
Wäikesed Ameerika elu pildid. Tutustus Noorelle rahwalle. Hind	12
Kaksteistkümme aastad Musllaste seas, ehk: Kuidas külm, nõnda lõikus. Õpetlik jut, M. S. Eisen. Hind	6
Kolmed wanemad. Õpetlik kõne. J. M. Sommer. Hind	10
Puunin ja Babuurin. Swan Turgenjew'i järele jutustanud S. Vinnamägi. Hind	20
Tarkuse ja wooruse pildid ajalouft. (Cesti Kirjameeste Seltsi toimetused). A. J. Raudkepp. Hind	15
Nahwa head ja wead, ehk: kümme lühikest kodu õpetust. S. Krickmann. Hind	12
Cesti rahwa wanad juttud. Nahwa suust ülestirjutanud. P. Räär. Hind	12

Nov. 16. 1928

